

Ks. Ks. Stanisław Łach i Stanisław Styś T.J.

POLSKI KOMENTARZ DO STAREGO TESTAMENTU

O zbiorowym wydaniu polskiego komentarza do Nowego Testamentu społeczeństwo katolickie polskie jest od dawna wystarczająco poinformowane dzięki kilkakrotnym zapowiedziom i już rozpoczętej publikacji. Natomiast o równoległej serii komentarzy do ksiąg Starego Testamentu mało wiadomości przeniknęło dotychczas do zainteresowanych. Wprawdzie na sekcji biblijnej Zjazdu Teologicznego, który się odbył w Lublinie w dniach 9—11 września 1958 r., rzecz ta była szeroko omawiana, ale ogół duchowieństwa i inteligencji katolickiej nie jest jeszcze wtajemniczony w rzeczywisty stan rzeczy. Dlatego w celu uniknięcia niepotrzebnych obaw, a może nawet słusznych zarzutów pod adresem polskich biblistów, fachowców w Starym Testamencie, jakoby nie okazali się dość aktywni, podajemy do wiadomości publicznej, jak się ta sprawa przedstawia.

Myśl opracowania wspólnymi siłami biblistów polskich komentarzy do Starego Testamentu, które by realizowały plan powzięty na Zjeździe Biblijnym w Krakowie 1937 r., zrodziła się wśród profesorów Pisma św. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w zimie 1956/57 roku. Po zorientowaniu się w możliwościach udania się takiego, bądź co bądź wielkiego i niełatwego przedsięwzięcia, obaj wymienieni w tytule specjalści od Starego Testamentu przedłożyli plan Zarządowi Towarzystwa Naukowego KUL, który na posiedzeniu w dniu 19. VI. 1957 r. plan ten zaakceptował i obu profesorom zlecił jego wykonanie, mianując ich redaktorami naukowymi dzieła. Równocześnie Zarząd uchwalił zwrócić się do Wydawnictwa „Pallotinum“ w Poznaniu z propozycją podjęcia się wydania tej serii komentarzy pod egidą Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Odtąd przedsięwzięcie weszło na tory systematycznej realizacji. Ustalenie szczegółowych zasad opracowania komentarzy było oczywiście pierwszym postulatem, ale nie najtrudniejszym. Większy kłopot był z zebraniem dostatecznej ilości przygotowanych do tego współpracowników i rozdziałem ksiąg. Sprawa nie była łatwa z tego powodu, iż Stary Testament objętością przeszło czterokrotnie przewyższa Nowy Testament, a specjalistów do tej gałęzi wiedzy biblijnej jest raczej

mniej. Ostatecznie autorzy są już dobrani i jest nadzieja, że może w r. 1960 ukażą się pierwsze tomy.

Gdy wszystko było gotowe, przedłożyliśmy cały plan J. Em. Ks. Kardynałowi Wyszyńskiemu, Prymasowi Polski, na posłuchaniu, którego był łaskaw nam udzielić w dniu 26 czerwca 1958 r. Ks. Prymas przyjął plan z wielką radością, zaaprobował go i udzielił swego arcy-pasterskiego i prymasowskiego błogosławieństwa.

Jak projektowany komentarz będzie wyglądał?

Ustalając zasady opracowania, musieliśmy przede wszystkim zdecydować, dla jakich czytelników dzieło będzie przeznaczone, bo od tego zależy ogólny charakter wydawnictwa. Doszliśmy do przekonania, że tylko dla biblistów i teologów polskich wydawać tak wielkie dzieło, w którym jest zainteresowany ogół po katolicku myślących ludzi inteligentnych, było by niezrozumiałą na nasze warunki rozrzutnością. Nasz komentarz musi mieć na oku całe duchowieństwo polskie i ogół katolickiej inteligencji. W następstwie tego będzie to komentarz oparty wprawdzie na solidnych podstawach naukowych, ale o tyle przystępny, żeby ze zrozumieniem i z pożytkiem mógł go czytać ogół księży i inteligencji katolickiej. Innymi słowy, komentarz będzie miał charakter naukowo-popularny. Z tego też powodu wyrazy hebrajskie, jeżeli będą musiały być przytoczone, będą podawane nie literami hebrajskimi, lecz w transkrypcji, aparat krytyczny zaś, nie interesujący przeciętnych czytelników, będzie wyodrębniony od właściwego komentarza. Spodziewamy się, że w ten sposób komentarz będzie mógł służyć zarówno do prac naukowo-biblijnych i teologicznych, jak dla pożytku osobistego inteligentnych wiernych.

Drugą cechą komentarza to jego charakter zasadniczo teologiczny. Nie znaczy to, żeby nie miały w nim być uwzględniane zagadnienia historyczne, archeologiczne, geograficzne, a nawet w razie potrzeby filologiczne. Całkiem przeciwnie, zagadnienia te muszą być bardzo pilnie brane pod uwagę ze względu na to, że ksiąg Starego Testamentu niepodobna należycie wyjaśnić i w pełni jego treść zrozumieć, jeżeli się tym sprawom nie poświęci tyle miejsca, na ile zasługują. Wiadomo, jak wielka ilość problemów dla Starego Testamentu wyłoniła się w ostatnich czasach w związku z odkryciami na Wschodzie, takimi jak w Mezopotamii i Egipcie, w Marii, w Ugarit i w Qumran, lub z wykopaliskami w Jerycho — że wymienimy najważniejsze oraz pominiemy zdobycze naukowe dawniejsze z XIX wieku; i jak dzięki tym odkryciom oraz ogromnemu postępowi w innych dziedzinach nauk: historii, geografii, filologii, tekst Starego Testamentu zyskał na wyrazistości i świetle. Ale jakkolwiek te wszystkie momenty muszą być przez autorów komentarzy brane w rachubę i wyzyskane w miarę potrzeby i pożytku dla czytelnika, to jednak zgodnie ze wskazaniami Ojca św. Piusa XII, wyłożonymi w encyklice *Divino afflante Spiritu*, głównym

zadaniem autorów będzie wydobyć i przedstawić treść dogmatyczną i moralną zawartą w słowie Bożym, z pominięciem oczywiście ascetyczno-kaznodziejskiego moralizowania, które w takim, jak zamierzony, komentarzu nie byłoby na miejscu. Przy tym zagadnienia z teologii biblijnej, z historii, archeologii, geografii biblijnej i z historii porównawczej religii, jeżeli będą wymagały obszerniejszego omówienia, dla odciążenia samego komentarza będą przenoszone do ekskursów.

Przekładu z tekstu oryginalnego dokona każdy z autorów sam. W ten sposób po ukończeniu komentarza będziemy mieli nowy przekład polski całego Starego Testamentu, który po dokonaniu potrzebnej harmonizacji będzie mógł być wydany osobno z krótkim nieodzownym komentarzem, podobnie jak to zrobiono z *Bible de Jérusalem*.

Przekład i komentarz poprzedzi wstęp, podzielony na rozdziały, oraz bibliografia, w której zalecono pilnie uwzględnić piśmiennictwo polskie. Zarówno wstęp jak komentarz będą oparte w pełni na dzisiejszym stanie wiedzy biblijnej, z wiernym jednak dostosowaniem się do przepisów Stolicy Świętej, obowiązujących egzegezę katolicką.

W Starym Testamencie mamy — jak wiadomo — dużo ustępów i nawet całych ksiąg poetycznych. Żeby charakter poetyczny uwydatnił się także w przekładzie, autorzy zachowują budowę stychemetryczną i stroficzną, jak również odpowiednią rytmikę, chociażby ona nie zgadzała się dokładnie z rytmiką hebrajską, co rzadko jest osiągalne, ale dobrze brzmiące dla ucha polskiego. Wydawnictwo postara się o to, żeby budowa stroficzna ukazała się w pełni, jakkolwiek komentarz będzie biegł na dolnej części strony równoległe z tekstem biblijnym.

Całość komentarza jest przewidziana na dwanaście tomów, w ten sposób jednak, że poszczególne tomy mogą mieć po kilka części (woluminów), które będą się ukazywały w kolejności przygotowania do druku. Podział jest następujący:

Tom	I	1. Księga Rodzaju — ze wstępem do Pięcioksięgu Mojżesza.
2. Księga Wyjścia.
Tom	II	1. Księga Kapłańska i Księga Liczb.
2. Księga Powtórzonego Prawa.
Tom	III	1. Księga Jozuego.
2. Księga Sędziów i Księga Rut.
Tom	IV	1. 1—2 Księgi Samuela.
2. 1—2 Księgi Królewskie.
Tom	V	1. 1—2 Księgi Kronik.
2. Księga Ezdrasza i Księga Nehemiasza.
Tom	VI	1. Księga Tobiasza. Księga Judyty. Księga Estery.
2. 1—2 Księgi Machabejskie.
Tom	VII	1. Księga Joba.
2. Księga Psalmów.

- Tom VIII 1. Księga Przypowieści. Księga Eklezjastesa (Kohélet).
 2. Księga Pieśni nad Pieśniami. Księga Mądrości.
 3. Księga Eklezjastyka czyli Jezusa Syracha.
- Tom IX Księga Izajasza — ze wstępem do proroków.
- Tom X 1. Księga Jeremiasza.
 2. Treny Jeremiasza. Księga Barucha.
- Tom XI 1. Księga Ezechiela.
 2. Księga Daniela.
- Tom XII. 1. Księgi: Ozeasza, Joela, Amosa, Obdiasza, Jonasza, Micheasza.
 2. Księgi: Nahuma, Habakuka, Sofoniasza, Ageusza, Zachariasza, Malachiasza.

Prócz komentarzy są przewidziane dzieła uzupełniające, mianowicie:

1. Wstęp ogólny do Starego Testamentu.
2. Teologia biblijna Starego Testamentu.
3. Historia czasów Starego Testamentu.
4. Archeologia biblijna.

W jakim stadium przedstawia się w tej chwili opracowanie dzieła?

Jest już na ukończeniu Historia czasów Starego Testamentu, opracowana przez ks. prof. J. Jelito. Dobrze zaawansowane są komentarze: do księgi Psalmów — ks. prof. A. Klawka; do ksiąg Ezdrasza i Nehemiasza — ks. prof. P. Nowickiego; do ksiąg Machabejskich — ks. prof. F. Gryglewicz; do księgi Estery i Tobiasza — ks. prof. St. Grzybka; do księgi Judyty — ks. prof. S. Baksika; do księgi Kohélet — ks. prof. K. Marklowski; do prorocstwa Daniela — ks. prof. E. Haratyma T.J.; do prorocstwa Jeremiasza — ks. prof. St. Stysia T. J.; do księgi Rodzaju ks. prof. St. Łacha. Inne części dzieła znajdują się mniej lub więcej w stadium przygotowania.

Tyle uważaliśmy za konieczne podać do wiadomości publicznej. Mamy w Bogu nadzieję, że powyższy plan uda się nam w całości zrealizować. Dzieło, pomyślane jako uczczenie Tysiąclecia chrztu Polski przynajmniej w dużej części powinno być dokonane do końca r. 1966.

Ks. STANISŁAW STYSIA T. J.

Ks. STANISŁAW ŁACH